

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-17-0166**

**Ekonomické a psychologické faktory výdavkov turistov v cestovnom ruchu:
mikroekonometrické modelovanie**

Zodpovedný riešiteľ **prof. Ing. Róbert Štefko, PhD.**

Príjemca **Prešovská univerzita v Prešove**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, ekonomiky a obchodu

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky
AMBIS vysoká škola Praha

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Na základ popísaného výskumu (v materiáloch ZS1_APVV-17-0166-2 a VPP_APVV-17-0166-2) bol navrhnutý komplexný konceptuálny model výdavkov turistov cestovného ruchu, ktorý v porovnaní s doteraz prevažujúcimi modelmi rozšíril tri obvykle skúmané skupiny faktorov – ekonomické, sociodemografické a s cestou súvisiace faktory o faktory psychologické povahy. Na základe realizovaných predvýskumov a priebežnej analýzy literatúry bola pôvodná verzia navrhovaného modelu opakovane rešpecifikovaná z dôvodu potreby overenia efektu psychologických premenných v modeli. V záverečnej etape riešenia projektu boli v súlade s cieľmi projektu overené navrhnuté konceptuálne modely na primárnych dátach získaných na najprv na nereprezentatívnej vzorke (N = 224) a potom na reprezentatívnej vzorke Slovákov (N = 1034). Za účelom overenia modelu bolo použité štruktúrne modelovanie PLS-SEM.

Dominantne prezentujú navrhovaný model najmä publikácie v karentovaných časopisoch Ekonomický časopis/Journal of Economics, Frontiers in Psychology, section Organizational Psychology, na WoS Contemporary economics najmä v záverečných rokoch riešenia tohto grantového projektu (najmä uvedené v úvode tohto textu).

Model je zároveň popísaný v Záverečnej správe z projektu – v súbore ZS1_APVV-17-0166-2.doc, ktorá je integrálnou súčasťou.

Výsledky multivariačného modelovania potvrdili vhodnosť navrhovaného modelu a zároveň poukázali na potrebu ďalšieho hľadania behaviorálnych, psychologických faktorov s väčším efektom vo vzťahu k výške výdavkov turistov cestovného ruchu.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

1.01 - ADD (CCC, WoS)

Štefko, R., Džuka, J., Lačný, M. (2022). Factors influencing intention to go on a summer holiday during the peak and remission of the Covid-19 pandemic. Ekonomický

časopis/Journal of Economics, 70 (2), 144-170.

Dostupné na: doi: 10.31577/ekoncas.2022.02.03

Current Contents Connect, na Web of Science IF = 0,62.

1.02 - ADC (CCC, WoS)

Štefko, R., Džuka, J., Lačný, M. (2022). Psychological factors of tourist expenditure: neglected or negligible? *Frontiers in Psychology, section Organizational Psychology*, 13, 942252. doi: 10.3389/fpsyg.2022.942252

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.942252/full>

Current Contents Connect, na Web of Science IF = 4,426, Quartile na Web of Science = 1.

1.07 - ADM (WoS)

Štefko, R., Džuka, J., Litavcová, E., Ňakatová, D. and Lačný, M. (2020). Psychological Characteristics of a Tourist as Predictors of Expenditures: an Analytical Review and Proposal of the Predictive Model. *Contemporary economics* 14(3), 320-336. ISSN 2300-8814. DOI: Dostupné na: <https://doi.org/10.5709/ce.1897-9254.407>

1.07 - ADM – (WoS):

Štefko, R., Šambronská, K., Matušíková, D., Šenková, A., Tumpach, M. (2021). Analytical Study on Adventure Tourism Destination Management Concerning Expenditure on Adventure Activities. *Polish Journal of Management Studies*, 24 (1), 373-391.

Dostupné na: <https://pjms.zim.pcz.pl/resources/html/article/details?id=226920>

1.07 - ADM (WoS):

Gavurová, B., Ivanková, V., Rigelský, M., Přívarová, M. (2020). Relations Between Tourism Spending and Global Competitiveness: an Empirical Study in Developed OECD Countries. *Journal of Tourism and Services*, 11 (21), 38-54.

Dostupné na: <https://jots.cz/index.php/JoTS/article/view/175>

1.06 - ADF:

Ňakatová, D. (2021). Leto 2020 a intencia cestovať na dovolenku po vypuknutí pandémie: Analýza zistení vybraných vedeckých štúdií. *Marketing Science & Inspirations*, 16 (4), 20-25.

Dostupné na: <https://doi.org/10.46286/msi.2021.16.4.3>

Uplatnenie výsledkov projektu

Vzhľadom na to, že ide o základný výskum (nejde o projekt aplikovaného výskumu), výstupom nie je uplatnenie výsledkov, výsledkom sú implikácie teoretickej a praktickej povahy a tiež odporúčania pre ďalší výskum.

Teoretický prínos:

Skutočnosť, že testovaný model vysvetlil očakávané percento variancie výdavkov, podporuje správnosť špecifikácie modelu tak z hľadiska voľby závislej premennej, ako aj z hľadiska zvolených nezávislých premenných.

Teoretický príspevok získaných výsledkov k ekonometrickému modelovaniu výdavkov turistov cestovného ruchu možno vidieť v dvoch rovinách.

Po prvé, stabilné osobnostné vlastnosti, konkrétne Agreeableness a Conscientiousness nemajú vzťah k výdavkom na letnú dovolenku a ostáva na zváženie, či v budúcich výskumoch výdavkov tento typ psychologických vlastností zohľadňovať.

Po druhé, tri zo štyroch psychologických faktorov - spending propensity, tightwad and thrift, ktoré predstavujú psychologické charakteristiky vyjadrujúce celkovú ochotu/neochotu osoby míňať peniaze, možno predbežne považovať za príspevok k ekonometrickému modelovaniu výdavkov turistov cestovného ruchu. Predbežne jednak preto, lebo je to podľa našich vedomostí zatiaľ prvé výskumné overenie ich vzťahu k výdavkom, a potom hlavne preto, lebo veľkosť ich efektov je nedostatočná.

Praktický prínos:

Na praktickú užitočnosť testovaného modelu ako celku a identifikovaných premenných, ktoré predikujú výšku výdavkov, poukazuje výsledok testu predikčnej schopnosti modelu (Sarstedt & Danks, 2021). Tri krátke nástroje na zisťovanie psychologických charakteristík, dve škály spending propensity and thrift a jednoitemové hodnotenie tightwad, zisťujú antecedenty, ktoré sú vo významnom vzťahu k výške výdavkov. Ide konkrétne o výdavky, ktoré predstavujú celkovú sumu, ktorú osoba vynaložila na letnú dovolenku – teda o všetky výdavky spojené s dovolenkovým pobytom. Výskumné využitie týchto nástrojov je vzhľadom na veľmi dobrú reliabilitu, konvergentnú a divergentnú validitu druhou praktickou implikáciou.

Obmedzenia a odporúčania pre ďalší výskum:

Voľba psychologických premenných bola motivovaná skutočnosťou, aby v modeli faktorov výdavkov boli zohľadnené psychologické charakteristiky, ktoré už vo výskume v oblasti turizmu ako takom boli do istej miery známe. Tieto pragmatické dôvody voľby faktorov výdavkov – teda dostupnosť existujúcich poznatkov o premenných psychologickéj povahy v literatúre z oblasti turizmu, boli na jednej strane výhodou, lebo je s nimi časť vedcov oboznámená, na druhej strane obmedzením, pretože ďalšie potenciálne faktory výdavkov psychologickéj povahy ostali nezohľadnené. Keďže niekoľko rokov reflektovanú požiadavku zohľadniť psychologické premenné v ekonometrických modeloch (Wang & Davidson, 2010, Brida & Scuderi, 2013, Mehran & Olya, 2019 a ďalší) nedokázal náš výskum uzavrieť úplne vyčerpávajúco pre celý komplex ďalších premenných, pre budúci výskum je to aj naďalej výzva. Túto výzvu možno realizovať v tom zmysle, že je potrebné upriamiť pozornosť na ďalšie charakteristiky osôb, ktoré sú objektom výskumu psychologickéj vedy a o ktorých možno predpokladať, že budú vo vzťahu k výdavkovému správaniu sa dovolenkujúcich. Druhé odporúčanie pre budúci výskum môže priamo nadviazať na výsledky tohto výskumu. Ide o zmenu prístupu k meraniu troch skúmaných psychologických charakteristík – dvoch škál spending propensity and thrift a jednoitemové hodnotenie tightwad. V budúcom výskume možno vyskúšať zisťovanie spending propensity, thrift and tightwad nie ako všeobecných charakteristík osôb, ktoré sa môžu prejaviť v rôznych situáciách, v ktorých sú osoby konfrontované s realizáciou výdavkov, ale reformulovať znenie itemov tak, aby mienanie peňazí, resp. šetrenie predstavovali konkrétnu situáciu letnej dovolenky.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Cieľom projektu bolo výskumne prispieť k rozšíreniu poznatkov o faktoroch ovplyvňujúcich výdavky turistov cestovného ruchu: mikroekonometrickou analýzou komplexných modelov odhadnúť veľkosť inkrementálneho efektu vo výskume doposiaľ nedostatočne zohľadňovaných behaviorálnych, psychologických premenných na výdavkoch turistov. Všetky plánované ciele boli naplnené:

Na základe analýzy literatúry boli identifikované potenciálne faktory výdavkov turistov cestovného ruchu psychologickéj povahy. V štyroch realizovaných pilotných výskumoch boli v predvýskume testované osobné hodnoty, motivačný systém a osobnosť. Bol navrhnutý komplexný konceptuálny model výdavkov turistov cestovného ruchu, ktorý v porovnaní s doteraz prevažujúcimi modelmi rozšíril tri obvykle skúmané skupiny faktorov – ekonomické, sociodemografické a s cestou súvisiace faktory o faktory psychologickéj povahy. Na základe realizovaných predvýskumov a priebežnej analýzy literatúry bola pôvodná verzia navrhovaného modelu opakovane rešpecifikovaná z dôvodu potreby overenia efektu psychologických premenných v modeli. V záverečnej etape riešenia projektu boli v súlade s cieľmi projektu overené navrhnuté konceptuálne modely na primárnych dátach získaných na najprv na nereprezentatívnej vzorke (N = 224) a potom na reprezentatívnej vzorke Slovákov (N = 1034). Za účelom overenia modelu bolo použité štrukturálne modelovanie PLS-SEM. Výsledky multivariačného modelovania potvrdili vhodnosť navrhovaného modelu a zároveň poukázali na potrebu ďalšieho hľadania psychologických faktorov s väčším efektom vo vzťahu k výške výdavkov turistov cestovného ruchu.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The aim of the project was to contribute to the expansion of knowledge about the factors affecting the tourism expenditures made by tourists: through microeconomic analysis of complex models, to estimate the size of the incremental effect in the research of behavioral, psychological variables on the spending of tourists, so far insufficiently taken into account in research. All planned objectives were fulfilled:

Based on the analysis of the literature, potential factors of tourist expenditures of a psychological nature were identified. In the four implemented pilot studies, personal values, motivational system and personality were tested in the preliminary research. A complex conceptual model of tourists' expenditures was proposed, which, in comparison with the prevailing models, expanded the three usually investigated groups of factors - economic, sociodemographic and travel-related factors with factors of a psychological nature. Based on the conducted preliminary research and ongoing literature analysis, the original version

of the proposed model was repeatedly re-specified due to the need to verify the effect of psychological variables in the model. In the final stage of the project solution, in accordance with the goals of the project, proposed conceptual models were verified on primary data obtained first on a non-representative sample (N = 224) and subsequently on a representative sample of Slovaks (N = 1,034). In order to verify the model, PLS-SEM structural modeling was used.

The results of multivariate modeling confirmed the appropriateness of the proposed model and at the same time pointed to the need for further search for psychological factors with a greater effect in relation to the amount of tourists' expenditures.